

בהר הבית – רחנה פנויה הן לעזרה ויש גם מעלות, כדלמדין בפרק קהלא דיומא (טו, ח). דלם = דופי. קורות – ומוזרין, עניו של אילן קרי קורה. ביהוס – כהן גדול היה, וכן כולן. [והיו להן ענדים חנוכין וחונטין את העם]. אלתן – חקולתיהן. כמו "ללח נחלה וללח גרוות" בנוסחת שנת (סג, ח). לחישתן – יועלי רע. קולמוסין – שהיו כותבין לזירות לרעה. אמרליים – אזור כולו, על פיו נחתך כל לורך הקדש. שטימא – כדכתיב (שמואל א' 3) "אשר ישכנוח את הנשים". כריך ידיה בשיראן – והלילה פוסלת נקדשים, דנעין "יולקח הכהן" שיקח צעננו, ועוד: דנזיון הוא. ישמעאל בן פיאכי – כשר היה, חנל אנשי נזיון היו בעלי זרוע. שלש מאות עגלים – שיהו נזיון נזיון הכהנים הרבה. מאי סלקא ביה – וזה נוהל נשתלם? מלכא ומלכתא – ונחלי נזיון השנונלי. גדיא יאי – נדי טוב למלכל יותר מן הכבש.

אותן ומסירים ממקומו ומניחין אותן על גב מעלה (מדרגה) בהר הבית כדי שיהיו עולי רגלים רואין שמלאכתם של הטבלאות נאה ואין בה דלם (פגם, דופי) ובסוף הרגל היו מחזירים אותן להיכל. ועוד שנינו אדומה לזה אבא שאול אומר: קורות של שקמה היו ביריחו והיו בעלי זרועות נוטלין אותן בזרוע מידו בעליהו. עמדו בעלים והקדישום לשמים והן הקורות שביחס לגידוליהן על אדומה יריחו שלא כדעת חכמים. על אותם גדולי כהונה שהוכרו קודם ועל כיוצא בהם אמר אבא שאול בן בטנית משום (משם) אבא יוסף בן חנין: אוי לי מבית בייתוס (משפחת כהנים היתה) אוי לי מאלתן (מקלן), אוי לי מבית חנין אוי לי מלחישתן שהיו מוציאים לעז ומלשינים, אוי לי מבית קתרוס אוי לי מקולמוסן שהם כותבים דברי שקר, אוי לי מעבדי בית ישמעאל בן פיאכי אוי לי מאגרופן. ותקפם של בתים אלו נובע גדולים ובניהם גיזברין של המקדש וחתניהם אמרלין (ממונים כללים) ולכן עבדיהם חובטין את העם במקלות ועושים דברים שלא כדני.

תוספות

דילפי מפיה וסברי דהפקר לעניים הפקר – (הכא מחייבי משום דהפקר בטעות הוה). וטעמא מפרש התם, דכתיב בפיאה "לעני ולגר" מה תלמוד לומר "תעוב אותם" – יש לך עויבא אחרת שהיא כזו, ומה היא זו – לעניים ולא לעשירים. ומיהו בפיאה גופיה כולי עלמא מודו דפטורה, כדדרשינן בספרי "ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך" – יצא זה שיש לו לוי חלק בהן, שאם הוא לוי עני נוטל פיאה.

אותן ומניחין אותן על גב מעלה בהר הבית כדי שיהיו עולי רגלים רואין שמלאכתם נאה ואין בה דלם. תנא, יאבא שאול אומר: קורות של שקמה היו ביריחו, והיו בעלי זרועות נוטלין אותן בזרוע. עמדו בעלים והקדישום לשמים. עליהם ועל כיוצא בהם אמר אבא שאול בן בטנית משום אבא יוסף בן חנין: אוי לי מבית בייתוס אוי לי מאלתן, אוי לי מבית חנין אוי לי מלחישתן, אוי לי מקולמוסן, אוי לי מאגרופן. שהם פהנים גדולים, ובניהו גיזברין, וחתניהם אמרלין, ועבדיהו חובטין את העם במקלות.

ב יתנו רבנן: ארבע צווחות צוחה עזרה ראשונה: צאו מכאן בני עלי שטימאו היכל ה', ועוד צווחה: צאו מיכן יששכר איש כפר ברקאי שמכבד את עצמו ומחלל קדשי שמים, דהוה כריך ידיה בשיראי ועבד עבודה. ועוד צווחה העזרה: שאו שערים ראשיכם ויכנסו ישמעאל בן פיאכי תלמידו של פנחס, וישמש בכהונה גדולה. ועוד צווחה העזרה: שאו שערים ראשיכם ויכנסו יוחנן בן נרבאי תלמידו של פנחאי, וימלא כריסו מקדשי שמים. אמרו עליו על יוחנן בן נרבאי שהיה אוכל שלש מאות עגלים, ושותה שלש מאות גרבי יין, ואוכל ארבעים סאה גזולות בקינות סעודה. אמרו: כל ימיו של יוחנן בן נרבאי לא נמצא נותר במקדש. מאי סלקא ביה ביששכר איש כפר ברקאי – אמרי: מלכא ומלכתא הוו יתבי, מלכא אמר: גדיא יאי, ומלכתא אמרה: אימרא יאי. אמרו: מאן מוכח – פהו גדול, דקא מסיק קרבנות כל יומא. אתא איהו

אנכ גנות זו שנאמרה בכמה גדולי כהונה מסופר: תנו רבנן [שנו] [חכמים] ארבע צווחות צוחה עזרה הנמצאים בעזרה הסכימו כולם על דבר זה (פרסם רמזנים) ראשונה בהן היתה צאו מכאן בני עלי שטימאו היכל ה' (כאמור בספר שמואל א' פ"ב) ועברה הכהונה לבית צדוק. ועוד צווחה: צא מיכן יששכר איש כפר ברקאי שמכבד את עצמו ומחלל קדשי שמים ומסבירים שמתוך איסטניסות יתרה וחוסר יחס לעבודת הקדש היה כורך את ידיו בשיראי [במש"י] ועבד עבודה [ונזושה] עבודה] שפוסל את העבודה במקדש משום חציצה בינו ובין כלי הקודש ומראה שאין כדאי ללכלך ידיו באלה. ועוד צווחה העזרה: שאו שערים ראשיכם ויכנסו ישמעאל בן פיאכי תלמידו של פנחס בן אלעזר הכהן וישמש בכהונה גדולה. ועוד צווחה העזרה: שאו שערים ראשיכם ויכנסו יוחנן בן נרבאי תלמידו של פנחאי (פנחס) וימלא כריסו מקדשי שמים שכן ראוי הוא לאכול הקרבנות. אמרו עליו על יוחנן בן נרבאי שהיה אוכל שלוש מאות עגלים ושותה שלוש מאות גרבי יין ואוכל ארבעים סאה גזולות יונים בקינות סעודה. אמרו:

כל ימיו של יוחנן בן נרבאי לא נמצא נותר במקדש שהוא היה דוגא שיאכלהו. ושואלים: מאי סלקא ביה [מה נלחט לו] בסופו של דבר ביששכר איש כפר ברקאי? אמרי [אמרו] כך היה מעשה: מלכא ומלכתא הוו יתבי [המלך והמלכה היו יושבים] ומשוחחים. מלכא אמר גדיא יאי ומלכתא אמרה אימרא יאי [המלך אמר הגדי טוב יותר לאכילה והמלכה אמרה הכבש טוב יותר] אמרו: מאן מוכח [מי יוכיח]? כהן גדול, דקא מסיק קרבנות כל יומא [שהוא מעלה קרבנות כל יום] וטועם מברסם שהכהן הגדול רשאי לקחת לו חלק מכל קרבן שנאכל המובא למקדש ודאי יודע הוא בטעמם. אתא איהו [בא הוא] יששכר איש כפר ברקאי וכאשר שאלו אותו שאלה זו

דילמא נתרי טרפי והווי כחציצה. רבא אמר: מין במינו אינו חוצץ. משמע דבשאינו מינו – חוצץ. והיינו משום דההיא הוי כעין דשמעתין, דכריך ידיה בשיראי – דכי האי גוונא שייכא חציצה.

דכריך ידיה בשיראי – מירש בקונטרס: והציצה פוסלת בקדשים, דכתיב "ולקח הכהן" בעינו שתהא לקיחה בעצמו של כהן, ואם תאמר: והא גבי לולב לא אמרין הכי, בפרק "לולב הגזול" (סוכה לו, א) גבי: לא ליקוט אינש לולבא בטרדא. רבא אמר: לקיחה על ידי דבר אחר שמה לקיחה! ותירץ רבנו יצחק: דהתם מיירי באוחו הלולב על ידי סודר כעין צבת, כגון שכוך הלולב בסודר ואוחו בסודר, שהסודר מסייעו להחזיק – וכי האי גוונא לא הווי חציצה. וכן משמע בההיא שמעתא, דבהכי מיירי. דהא קאמר התם לא ליהדוק אינש לולבא בהושענא,

דילמא נתרי טרפי והווי כחציצה. רבא אמר: מין במינו אינו חוצץ. משמע דבשאינו מינו – חוצץ. והיינו משום דההיא הוי כעין דשמעתין, דכריך ידיה בשיראי – דכי האי גוונא שייכא חציצה.

הדרן עלך מקום שנהגו

עיונים

אוי לי מבית זבוי / ויש מפרשים שאין הכוונה לומר כולם רשעים וחמסים (שהרי אחר מהם ודאי מוכר לשבח) אלא שהיו חקופים מאד ומושלים בעם ביד חזקה, וכופים את הרין ולא מלכוכו בכית דין כדאוי ועל כך היו מתלוננים (ירמיה"ק).

תלמידו של פנחאי / והיה שפירש שפנחאי זה כאן הוא כינוי (במקום הלשון) לפנחס. וכי יוחנן בן נרבאי הוא יוחנן הכהן הנדול החשמנאי, שסופו נעשה צדוקי ולכן שינו קצת את כינויו, ולא רצו ליחסו לפנחס במישרין (מהרש"א).

שהיה אוכל שלש מאות עגלים / לדעת הכל הכוונה היא שהיה מכניס אורחים ביד רחבה ועניים היו בני ביתו כך שהיה אוכל רב מאוד נאכל ככל סעודה שלו (וערוך).

מסורת הש"ס

ג. תוספתא ובתים ומנחות שם. ועין תוספתא פסחים פ"ג (כב). ד. כריתות כ"ה, א. כ"ה, ב. וכל הענין. ילקוט יומרא ח"ט. ועין ירושלמי יומא שם פ"א ה"ה. שם סוכה פ"ד ה"ו.

גרסות

על גב מעלה בכתיב: על גב האצטכא. דלם בערוך: דלום. פיאכי בכתיב: פיאכי. בן נרבאי בכתיב: בן נרבאי. אמרה מלכא... בכתיב: מלכא.

לשון

מקור המלה הוא ביוונית ובעברית נרמ דלם 006.05 ומשמעה: מרמה, רמאות.

אמרי

נראה שמקור המלה הוא כפסוקים amarkare ומשמעה: המסנה על המסים. ומכאן הושאל כנראה לשאר מנזרים של חשיבות וגדולה.

שיאי

מקור המלה הוא ביוונית ומשמעה: משי.

אישים

ר' ישמעאל בן פיאכי ואו בן פיאכי בן פיאכי. היה אהר הכהנים שמינה אנריס השני סמוך לתורנו: הבית השני. אף על פי שלא היתה דעת חכמים נוהג מכני משפחה מכל מקום שבהא את מעשיו הטובים שלו. נראה כי היה בן למשפחה עשירה מאוד. יש אומרים שהוא הכהן הנדול שנקרא על שם אמו הציקנית יוכי קמחית, ואם כן הוא שמשו גם אחיו ומנית בכהונה הנדולה. ר' ישמעאל בן פיאכי שימש בכהונה הנדולה עשר שנים. הוא נמנה בין הכהנים המעטים שעשו פרה אדומה ושמנה במשך כל הדורות.

מסורת הש"ס

א. יבטי' דמהו יבמות קת. ב. כריתות בת. ב. תורה בתים קדושים פ"א.

גרסות

ופסקיה לשמאליה בכת"י: ואמר ליפסקיה לשמאליה. דאשקליה ליששכר בכת"י: דשקליה ליששכר.

לשון

מיינספיה נראה שמקור המלה הוא בפרסית הבינונית patras, patofras ומשמעותה: נמול ועונש על מעשה רע.

אחוי בידיה [הראה בידו] בתנועה של זלזול: אי גדיא יאי יסק לתמידא [אם הגדי משוכח יעלה לקרבן התמיד] וכיון שקרבן התמיד הוא מן הכבשים הרי זו ראייה שהטלה טוב מן הגדי. אמר מלכא: הואיל ולא הוי ליה אימתא דמלכותא [אמר המלך הואיל ולא היה לו אימת המלכות] ולא רק

אחוי בידיה — נלשון לחוק. אימתא דמלכותא — לא דיו שלף אחר כמותי, אנה שלומר חף נלשון לחוק. דאשקליה — שהשיח עונו וגוונולו. למיטרפסיה — גנוולו. לא תנא — לא שנה משנה וזרייתא. כבשים קודמין לעזים — ככל ומוקס כתנא כנש תחלה. אם כבש יביא לחטאת — כלן הקדים שעירה לכנשה, דכתיב: נפרשה עליונה

אחוי בידיה: אי גדיא יאי — יסק לתמידא! אמר מלכא: הואיל ולא הוי ליה אימתא דמלכותא — ניפסקו לימיניה. יהב שוחד ופסקיה לשמאליה. שמע מלכא ופסקיה לימיניה. אמר רב יוסף: אבריד רחמנא דאשקליה ליששכר איש כפר ברקאי למיטרפסיה מיניה בהאי עלמא. אמר רב אשי:

יששכר איש כפר ברקאי לא תנא מתניתין. דתנו, ירבי שמעון אומר: כבשים קודמים לעזים בכל מקום, יכול מפני שמובחרין במינן — תלמוד לומר "אם כבש יביא קרבנו" — מלמד ששניהן שקולין כאחד. רבינא אמר: אפילו מקרא נמי לא קרא, דכתיב "אם כבש" "אם עז" אי בעי — כבש לייתה, אי בעי — עז לייתה.

הדרן עלף מקום שנהגו וסליקא לה פסח ראשון

תלמוד לומר: "אם כבש יביא קרבנו" (ויקרא ד, לב) ופרשה זו המבארת הבאת קרבן חטאת מן הכבשים נאמרה לאחר הפרשה המדברת בקרבן זה הבא מן העזים, משמע שאין חשיבות לסדר. כיון שרואים שלא תמיד הוא נשמר בכתובים מלמד שינוי זה ששניהם שקולים כאחד. רבינא אמר אפילו מקרא נמי לא קרא [אפילו במקרא גם כן לא קרא] יששכר כראוי. שנאמר "אם כבש" (שם) "אם עז" (שם ג, יב) שנאמר בלשון ברורה ללמד אי רשו ררשו — ליוחיה עי רשו עז ליוחיה ונח ורבה ררשו — יריא אח ורבה וזו — יריג) משמע שאין אחד מהם טוב מן השני

עיונים

יסק לתמידא / לנכי קרבנות רבים יש אפשרות של בחירה בין כבש ועז, אבל קרבנות הצבור רובם ככולם באים מן הכבשים ומכאן רצה יששכר איש כפר ברקאי ללמוד שהכבשים עדיפים. כבש ועז / והיה שפירש ענין זה על דרך הדרש שהשאלה היתה מה ראוי יותר להביא בקרבן חטאת: כבש או עז. שאם מכיא כבשה לחטאת אין שאר אנשים (חזין מן הכחו המקריב) יודעים שחטא וסכורים שמכיא עולה לנרבה, ואילו המכיא שעירה ניכר בו שהוא מכיא קרבן חטא, והשאלה היתה מה עדיף לעשות, אם לכישי עצמו ברכים כדי להתכפר אם לא (ר"י בכרד). בירד רחמנא דאשקליה וכו' / כמה פעמים מוצאים אנו בתלמוד בטוי מעין זה, ועיקרו

הוא שאשרי אדם שנפרעים ממנו על עוונותיו כעולם הזה, ואין ממתינים לו להעניש לעתיד לבוא, ולפעמים נחשב הדבר כסימן טוב לאדם שנפרעים ממנו מיד כשהוטא. שניהם שקולים / וכיוצא בדרך דרשה זו נדרשים עוד כתובים אחרים. שפעמים מופיעים שני דברים — או שני אנשים — כסדר קבוע אחד, ומכאן ניתן ללמוד שהראשון עדיף. אבל כיון שפעם אחת נאמר בכתוב סדר הפוך הרי זה ללמדנו שאין הסדר הקבוע בעל משמעות. לא תנא מתניתין / ואף שפשנה זו נשנתה אחרי אותו דור, מכל מקום הענין ודאי כבר שנו אותו חכמים קודמים בדבריהם.

